

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Millenniumi tapasztalatok.

Lezajlottak a fényes ünnepek, melyek a magyar nemzet millenniumi örömeinek központját s legkimagaslóbb részét képezték. Megtartották a magyar nemzet összes képviselői együttes ülésüket abban a hatalmas, tündöklő pompától vakító új épületben, mely Pusztaszertől a XIX. század végeig kifejlett magyar államiságnak némaságában is hatalmas bizonyítékát képezi. Hódolt a nemzet színe-java a korona és a felséges király előtt. Azokban a fényes ünnepélyekben, abban a méltóságteljes hódolatban részt vett minden igaz magyar s ha test szerint nem is lehetett jelen, de lélek szerint bizonyára ott volt.

A magasztos, honfiai érzelmek áradata hatja át szívünket; imádkozva borulunk le az isteni Gondviselés nagysága és jósága előtt, hogy „annyi balszerencse közt, oly sok viszály után” is megengedte népének, a Magyaroknak, érní e hazában az ezredik esztendőt, sőt oly hatalmas fejlődést s erőt adott neki, hogy bizalommal nézhet a második ezredév elé.

De nem mi vagyunk az okai, ha ez édes, mámorító boldogság közepette is valami keserűség hatja át lelkünket s tartozunk annyi őszinteséggel hazánknak s egyházunknak, hogy e fájó érzést, most mindjárt az ünnepnapok lezajlása után, őszintén feltárjuk okaival együtt, mert az orvoslás lehetséges, csak akarni kell, sőt feltétlenül szükséges is.

A magyar állam s a hazában élő keresztyén és nem keresztyén felekezetek közti viszony e század második felében teljesen átalakult. Az 1848: 20., 1868: 53., 1894: 31., 32., 33. és az 1895: 42. és 43. törvényczikkek a róm. kath. egyház uralkodó jellegének megszüntetésére, a lelkiismereti szabadság alapján a

bevett vallásfelekezetek közti egyenlőségre törekedtek.

A magyar államélet ezeréves küzdelmeinek egyik legnevezetesebb vívmányát, az ezeréves alkotmányfejlődés méltó zárkövét képezik ezek a vallásügyi alaptörvények.

Az általunk különben őszintén tisztelt magyar kormánynak így elsőrangú kötelességét képezte volna az, hogy e magasztos eszmét az ezredéves ünneplések legkimagaslóbb részeiben is kitüntesse. Gondoskodnia kellett volna arról, hogy a máj. 2-iki és különösen a junius 8-iki ünnepélyeken, hol a magyar király, a magyar állam, a magyar nemzet ünnepelt, valamint az új királyi palota alapkövetésénél, a nemkatholikus felekezeteknek is méltó részt biztosítson, ha egyáltalán részt engedett valamely vallásfelekezetnek; a mit igen jól tett, mert valóban nem érdemeltük volna meg az ezredéves multat, ha nem tartottuk volna kötelességünknek, hogy érette Istenünknek hálát adjunk.

Sajnos, intéző köreink ezt nem tették. Sőt ellenkezőleg, úgy rendezték, vagy engedték rendezni a junius 8-iki világra szóló napot s előzőleg már a korona kitételét, hogy az tisztán katholikus jellegű volt. A hercegprímás, a katholikus és gör. kath. főpapi kar, katholikus misék és szónoklások, államilag rendezett, kizárólag kath. istentiszteletek — íme ebben áll az 1848: 20., 1868: 53., 1895: 42. és 43. törvényczikkek megvalósítása a gyakorlati életben.

Ráadásul jönnek a korona kegye által gazdagon osztogatott kitüntetések. Igaz, rendeletek és címek adományozása Ő Felső kegyelmi ténye; de tudjuk, hogy e kitüntetések kezdeményezője nem maga a korona.

Nos, tehát tessék a kitüntetettek most közlöt névsorában a protestáns egyházi férfiakat, mint ilyeneket ért királyi kitüntetések összehasonlítani

a róm. kath. egyház nagyjaira árasztott legfelsőbb kegygyel! Pasilovics, Bubics, Suszter Konstantin stb. érdemrendeit vessük össze Szász Károly, Baltik Frigyes, Müller Frigyes, Ferencz József püspökök és Szabó János esperes kitüntetéseivel! Sőt Kunz, a csornai prépost is nagyobb kitüntetést kapott. Ne feledjük azt se, hogy a legnagyobb magyar ref. egyházkerület püspöke, a mi szeretve tisztelt agg püspökünk, Si életét, egyházi és tudományos érdemeit nem aranyozta meg a királyi kegy semmi magasabb kitüntetéssel, ha csak régi nemességének kegyelemből való megerősítését, a mi sokkal régebben történt, hogysen millenniumi ajándéknak vehetnők, — ide nem számítjuk. A protestáns iskolák és a kebelőkben működő tanférfiak közül egyetien egy, Vámosy Mihály, a budapesti ref. főgymn. igazgatója, szolgált rá érdemeinek legmagasabb elismerésére, pedig ez imádott haza ezeréves multjában, sőt jelenében is egyáltalán nem dicstelen szerep jutott azoknak a mellőzött protest. iskoláknak és tanférfiaknak.

Ne gondolja senki, hogy talán a ragyogás utáni hiú vágyakozás iratja e sorokat velünk; nem arra vágyunk, hogy egy-egy kereszt, vagy csillag protestáns férfiak mellén csillogjon; hanem azt óhajtottuk látni, hogy a felekezeti jogegyenlőség nem pusztá ábrándkép, a törvény holt betűje minálunk, hanem igaz valóság. Hisz az 1000 esztendő egyharmadát az ez utáni küzdelemben töltöttük, ezért szenvedtek, vértettek őseink annyi üldöztetés között! S azt óhajtottuk volna megbizonyítva látni, hogy a király atyai kegye, a protestáns egyházra is egyforma mértékkel terjed ki. Nem ösmerhetjük el, hogy püspökeink és a róm. kath. egyház püspökei közt oly különbséget lehetne tenni a kitüntetésekben, mint pl. azok közt, kiknek Ferencz József-rendet, meg azok közt, kiknek ezüst érdemkeresztet adnak.

A történelem ellen vétettek akkor, midőn a magyar protestáns egyházat a magyar állam hivatalos ünnepéből kihagyták. Bár némileg nem csodálkozunk rajta, mert millenniumi ünneplésünk fényes, lelkes, de egyoldalú volt. Hiszen 896-tól 1867-ig semmit sem ünnepeltek a magyar történelemből, a koronát kivéve. A fényes ünnepek csak az 1867-től 1896-ig terjedő korszakra szorítkoztak.

Bizony, ha a junius 8-iki ünneplésekre s ezek pendent-jára, a királyi kitüntetésekre visszatekintünk: azon keserű tapasztalatot adja meg nekünk, hogy Magyarországon még az egyházi kiváltságok korában élünk!

B. B.

TANÜGY.

Millenniumi országos tornaverseny.

Az ezredévi ünnepélyek között lehetett s lehet sok fontosabb, állami és nemzeti életünkbe mélyebben vágó mozzanat, de szebb, lélekemelőbb, nagyszerűbb egy se volt s nem is lesz, mint az országos tornaverseny. Akik végig járnak a fényes pavilonokat, végig nézték a pazar fényű jun. 8-iki díszmenetet, nagy gyönyörűséggel, nemes büszkeséggel gondolhattak vissza az elmúlt ezer esztendő dicsőségére; de a kik tanui voltak az országos tornaversenyen megjelent ifjak felvonulásának, s magának a versenynek: azokban a nemzetünk jövője iránti bizalom, a fajunk életképességében vetett hit gerjedt fel, s ha voltak közöttük kicsiny hitűek, e látvány hatása alatt visszatért, lehetetlen, hogy vissza ne tért legyen aggódó szívökbe a boldogító reménység.

A verseny főbb mozzanatait a következőkben ismertetjük.

A május hó 31-én felsereglett versenyzőket a fővárosi iskolák tantermeiben szállásolták el ingyen s e mellett minden szállástadó intézet igazgatósága már jó eleve gondoskodott az élemezésről is, a mennyiben szerződött egyes, jó nevű vendéglősökkel, kik az intézetben szállást nyert ifjaknak s a kísérő tanároknak olcsón, jó ellátást adtak. Ez oly kitűnően volt szervezve, hogy minden intézet a legnagyobb meglepéssel nyilatkozott az ellátásról, s nem történt meg az, a mi a mult évben nálunk, hogy a versenyző ifjuság pénzéért rosz, vagy egyáltalában semmilyen ételt nem kapott.

Junius 1-én, hétfőn, minden intézet (volt összesen a versenyen 120 kül. intézet) a saját szállásáról kivonult a versenyterre, mely a Csömöri-uton, a Stefánia-uttal szemben, a löversenyter mellett volt elkészítve. A kivonulás és oszlopokba állás után d. e. 9 órakor megkezdődött a főpróba, melynek célja a szabad gyakorlatok összehangzatos végzése s a versenyzők megállapítása volt. A próbán a másnapi és harmadnapi program minden számát végig csinálták, s már ekkor látni lehetett, hogy a verseny nagy sikert fog aratni. A próba 12 óra után végződött be, a mikor aztán a növendékek visszatértek szállásaikra.

A verseny fénypontja junius 2-a, a verseny első napja volt. Délután 2 órakor minden intézet szállásáról a Károly Kaszárnyába vonult, ott állottak fel az oszlopok (számszerint 24 oszlop, 4800 tanulóval) s innen vonult ki az egész menet az Andrássy- és Stefánia úton a versenypályára. A versenypályán már ott volt a számára felállított díszes csarnokban ő felsége, a király a közoktatásügyi miniszterrel balján. Most következett a felség előtti elvonulás, a mihez fogható nagyszerű látványt nem igen nyújt a millennium. A nemzet jövője testi és szellemi erejének hatalmas képviselője, a közel 5000 tanuló ifju elvonulása körülbelül $\frac{3}{4}$ óráig tartott.

Mindenik intézet a saját zászlója és saját tornatanárának vezetése alatt vonul el a felség előtt. Festői látványt nyújtott a különböző színű egyenruhák szabálytalan váltakozása. A felvonulás példás rendben történt s láthatólag felvidító hatással volt az uralkodóra, ki honvédtábornoki egyenruháján gyászt viselt. Az oszlopok felállítása után a katonai zenekarok (négy volt a versenyterren, ezek kísérték ki a versenyzőket a városból) a „Gott erhalte“-t játszották, ami valami nagy lelkesedést nem szült. Annál nagyszerűbb volt aztán a „Hymnus“ eléneklése. Mikor egy honvédzenekar praeludiuma után rázendült az „Isten áldd meg“, egyszerre levette miu-

denki a kalapját, maga a király mellett álló kultusz-miniszter, s maguk a megjelent osztrák delegatusok is. Csak az uralkodóház megjelent tagjai maradtak fedett fejjel. Nem maradt senkinek a lelke ihletlenül, mikor a hatalmas sereg imája fenséges erővel ostromolta az eget. Bámulatra méltó volt az a szabályosság, amivel az éneklés végbement: mintha egy énekkar tagjai lettek volna mindannyian. Az ének után hatalmasan zúgott fel a háromszoros éljen ősz királyunk életéért.

Következtek a szabadgyakorlatok. E gyakorlatok oly kitünően, oly praecisitással történtek, hogy maga az uralkodó több ízben adott a fölötti meglepetésének kifejezést. Épen így történt meg az egész verseny minden programja. Szertornázás, rendgyakorlatok, játékok, versenyek mind a legnagyobb rendben és pontossággal hajtottak végre. Az egész látvány elbűvölte az egész óriási néző közönséget, de elbűvölte magát az uralkodót is. Leszált a díszes tribünről, elvegyült kíséretével az ifjak közt, több ifjut megszólítással tüntetett ki s kifejezte meglepetését. S hogy mennyire gyönyörködött a király a nemzet virágában semmi sem mutatja jobban, mint hogy eltért az eredeti megállapodásától s félóra helyett teljes három óráig időzött a versenyen. Míg más ünnepélyeken legfeljebb egy negyed óráig, vagy félóráig szokott időzni, legtöbbször a megnyitás után eltávozik: a tornaversenyen kitarott mindvégig s megvárta, míg mindent befejezve, a *Szózat* eléneklése után a legutolsó tornász is kivonult a versenytérről.

A király meglepedése teljes, a közönség lelkesedése határtalan volt. Mindenki azzal a hittel távozott, hogy a nemzet jövő ezer éve biztos kezekbe van letéve.

Másnap, junius 3-án ismétlődött a megelőző napi jelenet, azzal a különbséggel, hogy ő felsége nem jelent meg. A közönség azonban épen oly nagy számmal volt.

Junius 4-én pihentek az ifju tornászok, junius 5-én pedig ismét összegyülekeztek a Károly kaszárnnyában, és ismét együtt vonultak Budára, ámulatba ejtve hatalmas tömegükkel a jámbor budai svábokat. 10 óra után az egész hatalmas menet elvonult a budai Mátyás templomban közszemlére kitett korona előtt; este pedig nagyrészt eloszlottak, sietve haza kiki az iskolai év befejezésére.

Ime, nagy vonásokban a tornaverseny lefolyása. Sokat lehetne még beszélni arról, milyen hatást keltettek a versenyzők az anyagiasságnak hódoló fővárosban magában, hogy jártak csapatonként széjjel a városban és a kiállítás területén, mikor ráértek. Lehette felemlíteni némi kellemetlen episódokat is, a milyen volt p. o. a fővárosi intézetek önző irigykedése és a vidékiekkel szemben különösen a versenyeknél tanusított szűkkeblősége, vagy a rendezés némely tökéletlenségei. Mindezek azonban nagyon is jelentéktelen dolgok s nem zavarták meg a nagyszerű összhangot.

El kell mondani, hogy a millenniumi tornaverseny egészen sikerült s nagy mértékben növelte különösen ifjainkban a nemzeti közérzést.

Hiányos volna tudósításunk, ha meg nem említenők, hogy a versenyben főiskolánk ifjusága is derekasan megállta helyét. A mellett, hogy a legrosszabb helyen volt felállítva különösen gymnasiumi ifjuságunk, elismerést vívott ki magának s hozott haza 15 érmet, úgy hogy a vidéki intézetek közt a legelső között volt.

Ezenkívül hozott haza magával felemelő tanúságokat, melyek hogy hasznára váljanak főiskolánknak s ezáltal nemzeti mivelődésünknek: adja Isten!

G. I.

Vegyes tanügyi hírek.

* *Vissgák az ev. ref. leányiskolában.* A debreczeni ev. ref. egyház felsőbb s ezzel kapcsolatos elemi iskolájában az iskolai évet bezáró nyilvános vizsgálatok a következő sorrendben tartatnak meg: az *elemi iskolában* junius 18-án az I. és II., junius 19-én a III. és IV. osztályoké; a *felsőbb leányiskolában* junius 20-án az I., 22-én a II., 23-án a III., 24-én a IV., 25-én az V. és VI. osztályoké. Junius 16-án délelőtt 8—10 óra közt évszázó istenitisztelet; 17-én d. e. 10 órakor iskolai záró ünnep; d. u. 3 órakor ének- és zenevizsgálat. A vizsgálatok kezdete naponként délelőtt 9, délután 3 óra. A magántanulók vizsgálatai junius 25., 26., 27. napjain tartatnak. E vizsgálatokra azok is, kik nem voltak magántanulókul bejegyezve, keresztlevelük, az előző osztályból nyert iskolai bizonyítványuk, községi erkölcsi bizonyítvány, egyházi főhatóságtól nyert — összevont vizsgálathoz — ezeken kívül a vallás és közoktatási minisztertől adott engedély csatolása mellett jelentkezhetnek junius hó 10-ig bezárólag az igazgatóságnál. A 25-én tartandó írásbeli vizsgálathoz a magán tanulók írószközökkel és papírral ellátva jelenjenek meg. A nyilvános vizsgálatokra a közönséget meghívja az igazgatóság.

* *As állami tanárok körében* általános a lehangoltság, hogy az ideai költségvetésből folyó előléptetések még mindig késnek. Félhivatalosan hirdették, hogy 110 előléptetés van küszöbön, s hogy egy másik csapat előléptetés is lesz ez évben. De a sok szép szó mind-ezideig ígért maradt. E helyett azonban újhol hírek, hogy ilyen jelennek a lapok hasábjain azok a hírek, hogy ilyen meg olyan czimkekkel fogják felékesíteni a tanárok sorából az érdemesebbeket. Eddig csak az anyagi bajokról s az ebből folyó erkölcsi mizeriákról volt oka panaszkodni a tanárságnak, most a kormány bölcsesége meg akarja ajándékozni őket a czimkorsággal is.

* *A tanítók változását* a tiszáninneri ev. ref. egyházkerület szabályrendeletileg akarja szabályozni. A tervezet szerint a tanító köteles lemondó levelét rendes körülmények között augusztus hóban adni be, rendkívüli esetekben azonban hatósága február vagy márczius hónapban is elfogadhatja. Azonban ezzel kapcsolatban a tanítói fizetésekéről sem feledkeztek meg. Mi azt hisszük, hogy tisztességes fizetéssel jobban le lehet kötni a tanítót, mint akármilyen szabályrendelettel.

* *A tanítók körében* mozgalom indult meg azzal a méltánylandó célzattal, hogy a millenniumi év nyugdíjgyűjteményre nézve kedvezményesen számítassék be. Dr. Komlóssy Ferencz prépost-kanonok, esztergom-egyházmegyei főtanfelügyelő ugyanis az alesperes tanfelügyelőket arra hívta fel, hogy az elnökletük alatt álló tanítótestületekkel és körökkel szerkesztessenek memorandumot és kérjék mindnyájan, hogy a törvényhozás a millenniumi évet számítsa be öt esztendőnek. A lelkes felhívás rámutat arra a sokszor, de soha eléggé nem hangoztatott tényre, hogy a tanító anyagilag ma még mindig a legsilányabbul jutalmazott napszámosa a nemzetnek. A körlevél ez ügyben országos mozgalmat tanácsol és írja azt hiszi, hogy a kérelmet annál inkább megadhatónak találja a képviselőház, mivel ez az országos nyugdíjalapnak csak csekély kiadási többletet fog okozni. Az aradvidéki tanítóegylet szintén körlevelet küldött a társegyesületekhez, melyben indítványozza, hogy az ezredik évet számítsák be nehánynyal többnek és az orsz. nyugdíjintézet mondjon le az előléptetésekkel járó 50%-os jövedelméről és a nyugdíjjogosultság idejében számítsák be a 21. életév előtt eltöltött szolgálati idő

az ev. ref. egyetemes egyház gondoskodják a vallás-
oktatásról az államtól kérendő összegből.

A ref. hitoktatók a tanári értekezletekre meghivas-
sanak, s azon sérelmes eljárás, a mint a temesvári
lelkész jelenti, hogy a ref. növendékek az apáczaárdából
vallástanításra nem bocsátatnak ki, orvosoltassék, a mi
végből a kormánynál kellene, jelentés szerint, lépéseket
tenni.

Javasolja továbbá a bizottság, hogy alkalmas tan-
könyvek használtassanak; s hogy az 1—1 heti óra még
akkor is megtartassék minden osztályra nézve, ha a
tanulók kevés száma miatt két osztály együvé foglal-
tatnék. Elemi iskolai vallástanításért 25—30 frt, magasabb
tanintézetekben 40 frt lenne a díjazás. Ugy az elemi,
mint a középiskolákban az egyházkerület által elfogadott
tanterv követessék s a hitoktatók és lelkészek az egyház-
kerület által kiadott vallástani kézikönyveket használják.
Az esperesek pedig a vallástanítást szorgosan ellen-
őrizzék.

A bizottság javaslatai általában elfogadtattak; a
hitoktatóknak a tanári értekezletre való meghívását,
azonban többek, főleg Futó Mihály hozzászólása után,
nem tartja a közgyűlés szorgalmazandónak. Általános
intézkedés czéljából a javaslat a konventhez felterjesztetik.
A küldöttségnek pedig nagy gonddal készült munká-
latáért a közgyűlés köszönetét fejezte ki.

Az apai, szinyérváraljai, misztótfalui, patóházi,
udvari, aranyosmedgyesi, avas-vámfalui, felső-ábrányi
iskolák államosítása kerülvén szóba, az eddig történt
intézkedéseket jóváhagyja a kerület, de *György* Endre
indítványára kimondja egyuttal, hogy az államosításnál
felekezeti érdekei úgy a vallásérkölesi, mint vagyoni
kérdések tekintetében az állammal kötendő szerződések-
nél mindenkor biztosítottassanak. Erre nézve benyújtott
határozati javaslatát a közgyűlés magáévá tette. Jövőben
ehéz kell alkalmazkodni; bár a mint *Szell* György
kifejtette, a nagybányai egyházmegye az eddig előfor-
dult esetekben mindezen szempontokat kellő figyelemre
meltatta.

Géresi Kálmán főiskolai tanárnak, tankerületi fő-
igazgatóvá történt kineveztetése folytán, beterjesztett
lemondó levele olvastatott fel, melyben hálás érzellemmel
vesz búcsut az egyházkerulettől, kinyilatkoztatván, hogy
az összeköttetést új hivatása körében is ápolni és fen-
tartani fogja egyházunk és iskoláinkkal. A kerület elis-
meréssel bocsátotta el a tanév végével a főiskola 23 év
óta működő jeles tánárát.

A főiskolai tanárkar a *Géresi* távozása folytán meg-
üresedett tanszék helyett a gymnasiumban egy magyar
irodalmi, az akadémián egy történelmi tanszék felállítását
javasolja, minthogy közös tanszékek ma már semmivel
sem igazolható olyan hátrányokkal járnak, a melyeknek
megszüntetésére az alkalmat fel nem használni — bűnös
mulasztás lenne. A tanárkar javaslatával szemben *Kiss*
A. a tanszéknek mostani közös állapotában való meg-
hagyása s betöltése mellett szólott, így akarván a filo-
zofiai fakultás számára is tervbe vett e tanszéket e
czélra fentartani, mikor máris 3 tanszék szűnt meg végleg
vagy ideiglenesen, a melyek, mint meglévők, a bölcsészeti
fakultás tervezésénél számításba vétettek. Ez valóban
ugy van; csak hogy ennek teljességgel nem a tanári kar
az oka, hanem azok, a kik a tanárkari javaslatokkal
ellentétben az Oszterlamm-féle tanszéket a gymnasiumba
helyezték, az üresen hagyott *Török*-féle vagyis *Cseh*-
Szombathy tanszéket pedig a főiskolai orvos fizetési
többletével megterhelték s ez által azon alapnak gyorsabb
kiegészülését megnehezítették.

A közgyűlés *Dóczi* Imre, *Balogh* Ferencz s mások
felszólalásai után a tanügyi bizottságot hívta fel véle-
ményadásra, minek eredménye az lett aztán, hogy a
debreczeni főgymnasiumban egy magyar irodalmi és az
akadémián egy történelmi tanszék fog elkülönítve fel-
állíttatni és betöltetni, az utóbbihoz csatoltatván a főiskolai
könyvtár vezetése és kezelése is. E szerint az első új
tanszék fog felállíttatni a tervbe vett filozofiai fakultás-
hoz. Az akadémiái tanárkar egy magyar irodalmi tanszék
felállítását is sürgős szükség gyanánt tüntette fel, a mely
nélkül magyar nemzeti irányu akad. képzésünk egy
pillanatig sem maradhatna. Ugy hiszszük, ezt is meg-
fogja hozni a közel jövő. Most már csak az a kíván-
atos, hogy megtaláljuk az új tanszékre az alkalmas
embert, mert hiszen ez leendő hivatva egy fontos tudom-
ányszakot képviselni a fakultáson, a tudomány szín-
vonalán. Tudósra, vagy legalább olyan egyénre van
szükség tehát, a ki valóban tudóssá, szaktudóssá fej-
lődhetik. Ezért az akad. tanárkar körében az az eszme
is fölmerült, hogy ha valóban alkalmas egyének kinal-
koznak, nem kellene a pályázat esélyeinek tenni ki főleg
az ilyen fontos tanszékek betöltését, hanem az illetékes
tényezők megegyezésével a meghívás útját is lehetne
követni. Hogy azonban a meghívás is sikerre vezet-
hessen, ennek természetes feltétele a tanári állások meg-
felelő ellátása. És itt ismét eljutottunk főiskolánknak
azon égető kérdéséhez, a melyet minden alkalommal
kötelességszerűleg hangsúlyoznunk kell, a mig megoldatni
nem fog.

Dóczi Imrének, a debreczeni főgymnasium igaz-
gatójának lemondását s a tanárkarnak erre vonatkozó
felterjesztését tárgyalták azután. A tanárkar *Dóczit* igaz-
gatói állásában, az intézet érdekében, megtartani óhajtván,
módokat keresett arra nézve, hogy a közönségesebb
adminisztratív teendőktől megszabadítván az igazgatót,
tulajdonképeni fontos ellenőrzési és vezetési feladataira
képesse tegye. E végből egy 500 frttal és ellátással
díjazandó végezett hittanhallgatót kíván az igazgató
mellett alkalmaztatni. E tárgyban a végleges intézkedés,
a tanügyi bizottság és gazdasági tanács meghallgatása
után, az őszi közgyűlésen fog bekövetkezni. Nézetünk
szerint számbavehető segítséget csak az ügyekkel ismerős
tanár nyújthatna, mint előadó vagy jegyző az igazgató
mellett. De hát majd megmutatja a tapasztalat, hogy
mi legyen a végleges megoldás legalkalmasabb módja.

A hódmezővásárhelyi egyház javára *Oláh* Ferencz
buzgó egyháztag által tett 24 ezer koronás alapítványról
a békés-bánáti egyházmegye felterjesztése folytán öröm-
mel vett a közgyűlés tudomást s a kegyes alapítónak
bőkezűségéért elismerését fejezi ki, az alapítványi okirat
másolatát pedig levéltárba helyeztette. Az alapítvány
az alapító halála után megy át az egyház tulajdonába
s 50 éven keresztül kamatai tőkésítendőök lesznek, azután
pedig jövedelme az egyház szükségére tetszés szerint
felhasználható leendő.

Papp Károly rákóczi lelkésztanítónak a heves-
nagykunsági egyházmegye által megerősített rendes
lelkészi minőségét s ez által az orsz. lelkészi gyám-
intézet irányában való jogosultságát elismeri és jóvá-
hagyja.

A népiskolai tanügyi bizottság máj. 28-án tartott
ülésétől beterjesztett jelentését jóváhagyólag tudomásul
vette a közgyűlés s a javasolt intézkedéseket elhatározta.
A *Lukács* Ödön halála folytán megüresedett bizottsági
tagságra *Doroghy* Lajos h.-nagykunsági esperes válasz-
tatott meg.

A valkányi főkegyház megalakítását az e. ker. közgyűlés örvendetes tudomásul vette, az adókulcsot jóváhagyta, s az iskolaépítés költségeinek fedezésére 200 frtos kölcsön felvételébe beleegyezett.

Virág Mihály kir. járásbírónak, mint az erdői főkegyház ritka buzgóságú főgondnokának templom- és iskolaépítés céljából segélyadományok gyűjtése iránt felterjesztett kérvényét a konventhez pártolólágg küldi fel a közgyűlés.

A kistűszállási és békési egyháztanácsok, mint gymn. fentartó testületek, kéri a kerületet, hogy az 1894/5-ik tanévre az orsz. tanári nyugdíjintézetnek fizetendő tanulói járulék alól mentetnének fel, azaz a felmentést a miniszternél eszközölné ki a kerület. — E tárgyban már a püspöki hivatal felterjesztést tett a kormányhoz a debreczeni főiskolára nézve; hasonló eljárás végett a püspöki hivatalhoz tételnek a kérvények.

Dr. *Erdős* József theol. dékán azon jelentését, hogy dr. *Bartók* Jenő Debreczenben theologiai magántanári vizsgát tett, örömmel vette tudomásul s a megszerzett magántanárságot megerősítette. A magántanári képesítő bizottságba Lukács Ödön és Szeremley József helyére rendes tagokká megválasztották *Szabó* János és *Szell* Kálmán; ezenkívül póttagok is választottak *Dávidházy* János és *Szabó* Károly esperesek személyében.

A nagyváradai leányiskolai internatus ügyében a bihari és n.-szalóntai e. megyék intézkedése helybenhagyatott. Az építkezés tehát az emeletes tervszerint f. év őszén megkezdhető lesz.

A szatmári egyházmegye által felterjesztett kérvény ügyében, a melyben a szatmár-németi felsőbb leányiskola fentartó testülete évi 500 frt egyházkerületi és 5600 frt államsegély iránt folyamodik, a közgyűlés úgy határozott, hogy az ügyet pártolólágg terjeszti fel a konventhez. Az államsegély megadása után a kerületi támogatás felett a szükséghez képest annak idején fog határozni, addig a kerületünk által adott 1000 frt évi segély ki fog szolgálatni továbbra is.

A hajdu-nánási ref. gymnasium 5. és 6. osztályainak a miniszter a nyilvánossági jogot megadta az 1895/6-ik évre. A közgyűlés felhívja a gymnasium fentartó testületét, hogy a nyilvánossági jog végleges megadását gátló körülmények megszüntetésére s főleg a tanárok fizetésének szabályozása által arra törekedjék, hogy a törvény értelmében a gymnasiumnak elegendő számú képzett rendes tanára legyen.

A v.- és közokt. miniszter azon értesítése, hogy miután a mezőturi főgymnasium, a kikötött feltétel szerint, az elemi iskolát nem telepítette ki, ennél fogva a főgymnasium részére kért jogokat véglegesen meg nem adhatja, hanem a nyilvánossági jogot, mint 8 osztályú középiskolának, érettségi vizsgálati joggal együtt az 1895/6., 1896/7. és 1897/8. tanévekre folytatólágg megadja s a kitelepítés eszközölése végett a pénzügyi helyzethez képest segélyezi, — tudomásul vétetett.

Dr. *Baczoni* Lajos, a Debreczeni Prot. Lap szerkesztője, jelentést tévén az egyházakból eddig beérkezett tört. adatok, illetőleg monografiákról, intézkedést kér arra nézve, hogy az összes egyházak bebüldjék ez adatokat s egyuttal arra nézve is, hogy miként lehetne ez adatok gyorsabb közlését lehetővé tenni. Az egy. ker. közgyűlés ismételve felhívja a lelkészeket adataik beküldésére; a gyorsabb közzététel kérdésére nézve pedig a történelmi bizottságtól kér véleményes javaslatot.

A heves-nagykunsági egyházmegyének a stóla megváltása ügyében hozott s a tiszaföldvári egyház részéről felebbezett határozatát, a mely ez ügyben való

intézkedést, az egyházközségi közgyűlés mellőzésével, a presbiteriumokra bízta, a közgyűlés jóváhagyta.

A II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus rendező bizottságának megkeresésére kimondotta a közgyűlés, hogy a kongresszus sikerét maga is előmozdítani óhajtja s e végből a tanítókat és tanárokat felhívja, hogy a kongresszuson minél nagyobb számmal jelenjenek meg, az iskolafentartókat pedig felkéri, hogy a megjelenést tanügyi munkásaikra nézve, a mennyiben módjukban van, anyagi támogatás által is tegyék lehetővé.

Bede Imre hajdu-szoboszlói és *Szathmáry* István hajdu-böszörményi ev. ref. tanítóknak Ó Felsője által a koronás ezüst érdemkereszttel való kitüntetését hódolatteljes örömmel vette közgyűlésünk tudomásul s egyuttal a kitüntetett érdemes tanítóknak a maga részéről is elismerését fejezte ki.

A bírósági ügyek közül csupán a közönségesen ismert börtvényi lelkészválasztásra vonatkozólag említjük meg azt, hogy a választást az egyházkerületi bíróság megerősítette.

A közgyűlés, hosszas fárasztó munka után, a harmadik napon egészen a késő esteli órákig tartott, míg a terjedelmes tárgysorozatnak végére juthattak a legbuzgóbb és kitaróbb férfiak.

NEKROLOG.

Bajza István

1821. decz. 6.—1896. május 28.

Aratáshoz közeledvén, a halál is elvégzé közöttünk a maga aratását, midőn lelkészi rendünk egyik „*megérett gaboná*”-ját, nt. *Bajza István* genesi ev. ref. lelkipásztort, 75 évet meghaladó életpálya bevégezése után, az Úr csűrbebe takarítá. Ez örökifju kedélyvel megáldott, betegséget alig ösmert nemes szívű lelkésztársunk közel ötven évet töltött az anyaszentegyház szolgálatában; előbb segédlelkészi minőségben a géresi, majd mint rendes lelkész a mérki, ér-endrédi, végre 34 éven át a genesi egyházban hirdette nagy buzgalommal Isten igéjét, gondozta, vezérelte hiveit s védte szegénynek, gazdagnak igaz ügyét községe határain belül és kívül egyaránt. Ő épített a genesi egyház nem közönséges, sok költséget fölemésztett templomát, melyet díszes belső felszereléssel s orgonával ellátott. Régebben az egyházmegye főjegyzői tisztét viselvén, igen jelentékeny szerepet játszott; utóbbi években azonban már csak mint közharczos küzdött a maga igazainak diadaláért, a közügy előbbviteléért. Erélye, kitarása soha nem lankadt, de a zöld-asztalon kívül még ellenfeleivel is érezte azt a nagy szeretetet, mely az ő vidám, örülni szerető, nemes lelkületének kiváló tulajdonsága vala.

Épen ezért osztatlan fájo érzéssel állottak meg koporsója körül a nagyszámu hívek, a vidékről elősiető tisztviselők, kiknek sokaságát szépen egészítette ki a pályatársak megjelenése, kik a kegyelet adóját ieróni közelből s távolból 15-en jelentek meg.

A megboldogult mint családapa szinte bámulatraméltó tiszteletet érdemelt, amennyiben öt gyermekét, kikkel özvegyen elmaradt, csekély jövedelméből csaknem utólréhtelen példaszereúséggel, nagy önfeláldozás és erőmegfeszítés árán nevelte föl s azok ma a társadalomban egytől-egyig tiszteletreméltó állást foglalnak el. Megható volt ugyan mindenkor e gyermekeknek édes atyjok iránt tanúsított csaknem meseszerűen ritka tisztelete és

szeretetteljes ragaszkodása; de legjobban kitűnt ez a halált megelőző hat heti betegség ideje alatt, mikor a magával jóltehetetlen édes atyját özvegyi elhagyatottságában ápolni, gondozni, valamint a gyászesemény bekövetkeztekor, midőn az utolsó, legnehezebb, legszomorúbb gyermeki kötelességet teljesíteni kellett. Fiai, leányai, vejei vetekedtek az iránta való gyöngéd, önfeláldozó szeretetben, a minthogy életében ő sem tett különbséget fiu és meny, vagy leány és vő között, sőt őket édes atyai szeretettel egyenlően szerette.

Ez év Szent Mihály napján ülte volna meg lelkészsége ötven éves jubileumát; ezt szerette volna még megérni s az ezeréves Magyarország örömmünepét, kiállítását budapesti két fia családi boldogító köréből megtekinteni. De különben gyakran mondogatta, hogy készen van halálára, melyet már ez évben ő hozzá eljönni előre sejtett és megjövendőlt.

Temetése nagy részvét mellett május 30-án olyképen ment végbe, hogy a templomban Asztalos György n.-károlyi lelkész, az elhunyt kortársa, régi jó barátja s szomszédos paptársa tartott gyásztanítást, a siralma pedig Paál Gyula helybeli ifju s.-lelkész búcsúzott el igaz érzelmektől áthatott szavakban szeretett főnökétől, kinek emlékezete legyen mi közöttünk áldott, síri álma csöndes, és találjon ő a hosszú, küzdelmekkel teljes életpálya megfutása után immár örök jutalmat Isennél!

Áldás és béke lengjen porai fölött!

Gebe, 1896. junius 5.

Szigethy Gyula,
ev. reform. lelkész.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Templomi beszédek. Irta: **Csánki Benjámín,** kúnhegyesi ev. ref. segédlelképásztor. Kiadja: **Rács Miklós,** kúnhegyesi ev. ref. lelképásztor. Karczag, 1896. I—IX+214. Ára 1 frt 80 kr.

Egy könyv, melyet a végén kell elkezdni olvasni, hogy igazán méltathassuk ifju szerzőjét. A közölt XX beszéd után ugyanis eltűnik előlünk a *templomi* szónok s előlép az elmélkedő tudós. Még jobban mondva: a XXI-dik „beszédben“ (helyesebben: *értekezésben!*) bepillantást enged nekünk az ifju szerző a maga tanuló szobájába, hol sokat olvas, még többet fontolgat és küzd és tépelődik lelkében. Természetes, hogy mint papot kíváltképen a keresztyén vallás nagy igazságai érdeklik, a melyeknek gyöngyeiért lebecsátkozik az írás legtitkosabb mélységeibe, nem vakon, hanem az exegétikai ösmeretek immár elég erős buvárharangjában; de aztán lelki összeköttetésbe lép nemünk legnagyobb gondolkozóival is. S ugyan miért? Mert jól tudja, hogy az e bölcsék által fölszínre hozott igazságok fényesítik lelkünk szeméit s így nagy segítségünkre vannak, hogy vallásunk igazságait mimagunk is világosan megértsük, másokkal is alaposan megértessük. Már pedig ez a feladata egy valódi prot. s különösen református papnak. Saját meggyőződésévé érlelni vallása igazságait s aztán átplántálni hallgatói meggyőződésébe is. Elöttem egy bűvös tükör ifju szerzőnk fönt jeleztem értekezése, melyből nemcsak azt látom, hogy teljesen ösmeri a református pap e feladatát, hanem azt is, hogy e feladatot a leglelkiozmere-tesebben akarja megoldani ő maga is. Bizony mondom, nehéz, de dicső vállalkozás! Ti, kik immár ott álltok theologiai tudástok és hitbeli meggyőződéstök évenként

szorgalmasan lerakott rétegeinek magaslatán; kik a keresztyén ember életének célja felől magatok is tisztában vagytok és nagy sikerrel sok másokat is felvilágosítottok: olvassátok el ifju szerzőnk említettem értekezését, meglássátok, kedves visszaemlékezések hurjai rezdülnek meg lelketekben: hogy egykor ilyen nehéz, de ilyen biztos úton indultatok ti is! „Memento juvabit.“ És én tudom, hogy ifju szerzőnk le fogja vonni a tanulságot tanubizonyságtokból, hogy: csak előre a megkezdett úton, mindig tovább s fölebb!...

Tovább s fölebb! Ez föltételezi, hogy szerzőnknek nem szabad megneheztelni soha a jóakaratu megjegyzésekért; ellenkezőleg, keresnie kell azokat. Különben is végtelenen bevágta sikereinek útját az, a ki az *illetékes* közvéleményre nem hallgat. Csak mellékes példái hozom fel a mai *szép* irodalmat, ha ugyan még annak nevezhető. Másutt is, nálunk is, kik örvendenek népszerűségnek? Nem-e azok, a kik a mai közlés követelményeit szolgálják egész elszántsággal? A kiknek egy szenvedélyök van: bejutni minden áron az „olvasott írók“ szerencsés csoportjába. A kik az idegizgató *érdekességet* hajhászszák szüntelen s hogy céljukat ériék, teljességgel nem válogatósak az eszközökben. Mindig újat, mindig meglepőt akarnak mondani. Ez magyarázza meg műveikben a legképtelenebb helyzeteket, boszantó észficzamokat, a melyekben a mai léha izlés gyönyörködhetik ugyan, ám a komolyabb ész bámulja szemfényvesztésüket s az örökös ujság-hajszolás mögött meglátja a teljes kimerültség kínos és szánalmas vergődését. Ez magyarázza meg, hogy a mai u. n. *szép* irodalom általában a legraffinirtabb bűnösök élet- és jellemrajza. Csak elvétve olvashatsz még csak egy nyomorúságos tárczát is, hogy benne a leghunczutabb kacszerság, a legszemtelenebb hűtlenség bűze nem undorítana. Hja! a mai „író“ urak jól tudják, hogy az erényes, erkölcsi jellemek bármily nagy változatosságában is mindig van valami egyhangúság és így *unalmasság*, t. i. a magához mindig hű erkölcs; mit csinálnak tehát? a bűnök változatosabb világához folyamodnak, a melyben a gonoszság útja annyiféle és mind olyan „érdekes“, — nem „elálmosító“, — épen a mai korban, mely már „*félszűzket*“ is ösmer. Meg vagyon írva: „e világ fiai eszesebbek a világosság fiainál.“

Szerzőnk *tudományos* készültséggel akarja szolgálni theologiai és egyházi irodalmunkat, mint említettem értekezése mindnyájunknak bejelenti. Jöelöre figyelmeztetem a legjobb akarattal, hogy célját csak úgy éri el, ha a *tudomány* követelményeinek nemes ámbiczióval eleget tesz. Mert a tudományos irodalmi foglalkozásnak is vannak föltételei és pedig komoly és szigorú föltételei. Szóban forgó értekezésében többször adósa maradt e föltételeknek rendszeresség és kifejezésbeli szabatosság dolgában. Pedig a tudomány hű és sikeres munkása és számbavehető képviselője e kettő nélkül senki nem lehet. A tudományban vagy egészen új igazságokat akarunk felszínre hozni, vagy a már ösmereteket tisztázni, fényesíteni, másokkal megkedveltetni: rendszeresség és kifejezésbeli tökéletesség nélkül csütörtököt mond vállalkozásunk. Én legalább azt is, hogy az elvontabb tudományok, p. o. a bölcsészet, olyan nehezen tudnak a mi magyar eszünkhöz férközni, mindig az illető szak-tudósok hibás, nehézkes és homályos előadási módjának róttam fel és sohasem kerestem e tünemény okát fajunknak p. o. inkább a gyakorlati élet felé hajló természetében, mint a fölületes közfelfogás cselekszi. Törszűke miatt csak egy pár példát arra nézve, hogy szerzőnk itt-ott vétett a rendszeresség és kifejezésbeli szabatosság ellen.

A 190. lapon p. o. beszél az Isten nevééről, de tárgyalása homályos, részint kifejezései, részint pedig a miatt, mert levezetésében a gondolatok egymásutánját nem tartotta szem előtt. Szigorú rendszerességgel és közhírhöz az Isten nevének fejtegetése ez volna: a szent, azaz a világ felett álló Istent mi, e világhoz kötött emberek, csak úgy ösmerhetjük meg igazán, ha ez az Isten nekünk Önmagát kijelenti; az ószövetségi szentírás szerint Isten Önmagát az *Ő nevében* jelentette ki (tehát nem *nevét* jelentette ki, hanem nevében Önmagát), azaz: nevében tárta fel előttünk a maga lényegét, nevében adta tudunkra, hogy kicsoda Ő, úgyhogy az ószövetség szerint az Isten neve = az Ő lényege; s mert a lényeg mindenkinek *benső, igaz mivoltát* mutatja fel és való *tulajdonságainak* egységét állítja elénk, innen van, hogy az ószövetségi szentírásban az Isten neve az *Ő személyiségét, személyes jelenlétét* és az *Ő személyes tulajdonságait* is jelenti; és mert az Isten lénye felséges, dicső a maga előttünk való megjelenésében, tehát az ezen isteni lényegnek nekünk megjelentő név jelentheti egészen természetesen az Isten dicsőségét is . . . stb. Ha e levezetést szerzőnk a magáéval összehasonlítja, tudom, hogy észre fogja venni a kettő között levő különbséget. A logikai bebizonyítás olyan, mint a mértani, ugrásnak egyikben sem szabad előfordulni. — Nem tarthatom kifejezésbeli szabadságnak azt, midőn szerzőnk p. o. így ír: „Isten a világtól *végellenül* különböző“ (189. l.), e helyett: *teljesen, föltétlenül* különböző“ vagy mikor ezt mondja: „Isten világ felett álló, *független* személy“ (u. o.), a *független* jelző itt tökéletesen értéktelen lévén stb., stb.

A mi magokat a templomi beszédekkel illeti, tehát magát a tulajdonképeni könyvet (1—188. lap): a legnagyobb örömmel vallom be, hogy én rám e szép beszédek rendkívüli hatást tettek. Több helyen valósággal megfogtak és magukkal ragadtak. Mint a legjobb költők olvasásakor, valami édes-titkos ihlet csapkodta arcomat a hideg papiros lapokról, mi újabb bizonyítéka annak, hogy szerzőnek igazi költői vénája van. Szébbnél szebb helyeket tudnék felhozni, olyanokat is, melyeken egyszerre jelenik meg előttünk az élénk képzeletű poéta és az erőteljes és jellemző nyelven beszélő orátor, de meg kell elégednem csak a következőkkel: „éjjel-nappal leselkedik az emberre egy száz fejú, száz szemű, száz torkú szörnyeteg; az, a melyik a paradicsomban megéjtette az első embert. Ez az emberi szívekben szereti felütni tanyáját. S nincs az a szív, a melyben meg nem fordult volna . . . És a hová egyszer befészkelődött, ott vége a boldogságnak. A jajszó az ő kedves zenéje. Leheletével megfertézteti a legtisztább szívet, elküldi szolgálait széjjel az emberi testbe, fellázítja az egyik vércsöppet a másik ellen, az emberről letépi a szabadságnak, az Isten képének és hasonlatosságának méltóságát, kezét bilincsekbe szorítja; mennyei lelkének szárnyait összetöri, porba tapossa, hogy ott vesszen el a testtel együtt reménytelenül örökre . . . örökre! . . . Ez a szörnyeteg az önzés“ . . . (10. s k. l.). „Oh, nézzétek, mint száll alá a magasságból a reménység, mint emeli föl a szívekről a kétségbeesés koporsófedelét; mint suhan el a hit hófehér szárnyaival az éjszakába borult világ felett, mint hajtja meg a kevélyek térdeit, mint fogja kézen, mint öleli meg a lelki szegényeket, a kik a porban irgalomért esedeznek“ (12. l.). „Megtaláltam mind, a mit kerestem, együtt a hitet, alázatosságot, irgalmat, igazságot, ártatlanságot, szeretetet . . . meggyilkolva. Elöttem a véres kereszt. A Golgothán vagyok“ . . . (20. l.) stb. Fiatal emberről aztán könnyen érthető, hogy ez a költői és szónoki nyelv, — mely hogy nem pusztá szentelgés

és szánalmas utánzás, mutatja, hogy minden beszéd ily alakban szól hozzánk, — olykor-olykor dagályosságba szédül, p. o. „a sötétség sírjából előtört első világosság“ (1. l.); „a felfuvalkodott emberi bölcseségnek porban fetregő büszke szárnyai“ (19. l.); „a műveltségnek festett halott álarcza“ (98. l.).

A szép alakon kívül jellemzi továbbá e beszédek írójuk széleskörű olvasottsága (lásd mindjárt a „Par szó“-t, V—VII. lapokon) s főképen alapos theologiai képzettsége, úgy hogy a hozzáértő azonnal észreveszi olvasásuk közben, hogy a VIII—IX. lapokon idézett „kézi-könyvek“ nem nagyképi, hazug czégér csupán, hanem szerzőnknek valósággal birtokában levő s gondosan áttanulmányozott kézi könyvtára. A predikáció irodalomban, — a kevés jobbaktól eltekintve — kétféle egyházi beszédek ösmerek; 1. olyanokat, a melyekben teljességgel nincsen semmi sem, néhány odavetett s rég elkopotott szentirati helyen kívül s 2. olyanokat, melyekben itt-ott fel-felszillan egy kis poézis. Nem csoda, ha egyik fajta beszédeknek sincs semmi sikerök, sem a hitre, sem az életre. Az első osztályba sorozottak zavartalan álmra hívják a hallgatókat, a másodikbeliek csengő frázisai már csak szundikálni engedik. Ez pedig nem nagyon lényeges különbség. De annál nagyobb a különbség az efféle algymnáziumi dolgozatok és a kezünk alatt levő beszédek között. Ezekben egy képzett theologus beszél és *tanítja* hallgatóit olyan igazságokra, a melyeknek fejtegetését ezek tőle, mint szakembertől el is várják. E beszédek tisztázzák a vallásos fogalmakat, elmélyítik a hitelveket s ekképen a hívők hitét meggyőződéssé erősítik. Rámutatnak a Kr. halálának mélyebb értelmére (25. l.), a *keresztényen* embernek *paratlan* kincsére, a lelki békére (47. l.), felmutatják a szent könyv becsét s fogalmainak, eszméinek történeti fejlődését [53. l. v. ö. 25. l., hol a „föltő szerelmű“ Istenről (él kanná) van szó s nem a tökéletlen fordításon alapuló „boszúállóról“] stb.; ezekre és más ilyen jelenségekre tekintettel én sem számítom szerzőjüket „azok közé, a kik a szentírást a saját tenyerökből, saját fejből magyarázzák“, a mint ő maga sem számítja magát férfias önértetésséggel (142. l.). A többek közül egy pár tévedését azonban itt is megemlítem. Az „*üdvösség szarva*“ (Lk. 1, 69. *κέρως σωτηρίας*) nem „szabadító fegyver“, mint szerző írja (12. 16. lk.), hanem: „megszabadító, megváltó hatalom“. Ha És. 40, szerzője a babyloni fogság vége fele élt, a minél a bibliai kritikának jobban bebizonyított igazsága egyetlen egy sincs s ha Nebukadnesszár által a salamoni templom e fogságot megelőzőleg annyira leromboltatott, hogy szent edényei Babylonba vitettek (Esd. 1, 7. kk. stb.), sőt több, lángjaiban valószínűleg még a frigyláda is elpusztult (v. ö. II. Kir. 25, 9. kk., mert hogy az a mese, a mely szerint Jeremiás megmentette volna a szent ládát, nélkülöz minden történeti alapot, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy azt is tudni véli, hogy Jeremiás ugyanekkor még a *régi* szent sátort is elrejtette volna a Nébó egy barlangjába, II. Makk. 2, 4 kk.), — mikép' beszélhet szerzőnk És. 40., írójának korában „Salamon pompás templomáról“ (36. l.)? A mit a Kr. haláláról a 62. lapon (v. ö. 26. l.) mond, nagyon Anselm-szagú s nem is egyezik azzal, a mit (a 25. lapon) a „föltő szerelmű“ Istenről s ugyancsak az Úr haláláról tanít. A Hinnóm völgyében (ma: *vadi er-Rebábi*) csak *gyermek*ek égettetek meg Baal Molokhnak a semmirekellő Ahháztól (II. Kir. 16, 3.) kezdve a reformátor-királyig Jósiasig (II. Kir. 23, 10.) és nem *gonosztevők*, mint szerzőnk gondolja (63. l.). Ugyanő Mózeset sem egészen jól ösméri,

midőn róla azt tanítja, hogy „lelke soha meg nem rendült, még a nép előtt sem” (112. l.); de bizony megrendült, a mint II Móz. 32, 32. és IV Móz. 20, 12-ből tudjuk stb. stb. Nem egészen híven fordította le Góthe e híres kijelentését sem (l. 104. l.): „ich beuge mich vor Christus, als der göttlichen Offenbarung des höchsten Principes der Sittlichkeit.“ Azért pedig, hogy (a 104. lapon) velem polemizál, fogadja legmelegebb köszönetemet. Ez is azt bizonyítja, hogy érdeklődik szerény munkáim iránt s hogy nemcsak tanul, hanem gondolkodik is. Mindig becsültem, a ki nem esküszik vakon a más szavaira! Természetesen, hosszabb czáfolásba nem bocsátkozhatom e helyen már csak azért sem, mert hiszen az enyémtől eltérő felfogásának okait és érveit nem közli; azt azonban ki kell jelentenem, hogy a Kr. mennybemeneteléről ma is úgy vélekedem, mint „Elmélkedéseimben” s hogy ha szerzőnk újból elolvassa könyvem 12 (és nem 13!)-dik §-át, nyomban látni fogja (l. 178—179. lk.), hogy „láthatlan mennybemenetelt” én sem tanítok! És meg vagyok győződve affelől, hogy huzamosabb gondolkozás után szerzőnk maga is be fogja látni, hogy az Ur feltámadott testének *fokonkint való megdicsőülését* tanítani (109. l.) legalább is épen olyan képtelenség, mint a római egyház transsubstantiójának dogmája. Ha valahol, itt áll csak egyszer, hogy: vagy — vagy! A dolgot közölni akaró felfogás, bizony mondom, itt is csak lutheránus bizonytalanságra vezet.

Még egy megjegyzéssel adósnak érzem magamat, noha talán már is túlságos voltam. Fájdalom, azt a hibát, mit fentebb, a 189 s k. lkon olvasható értekezésnél kiemelttem, hogy t. i. szerzőnk nem ragaszkodik szigorúan a gondolatok egymásutánjához, észrevettem a „templomi beszédekben” is. Okát az ifjú nagy lelkesülésben s szertecsapongó képzeletben keresem s elmúlását az okvetlen bekövetkezendő higgadtságtól várom. S itt egy pár szót e templomi beszédek névelikérő! Az I. beszéd tárgya rendkívül nagy s erre tekintettel maga e beszéd csak töredék s a sok közbeneső gondolatok kimaradása miatt egy rohanó s nem ritkán homályos rhapszódia. A II-ban a textus alapján két ősi ellenségünkkel szemben a Kr. *hősi* személyiségét kellett volna kiemelni. Az V. (*ősz*) beszéd bevezetésében az *ősz*ről egy szó sincs; ugyancsak e beszéd I. részében a világi változások és közös mulandóság fejtegetésénél találó lett volna rámutatni arra, hogy midőn némelyek az örökös változásban levő természet törvényeivel akarják mérni még magát az Istent is, voltaképen a változó bizonytalan világánál nézik a változhatlant, — II. részében pedig a textus alapján jellemezni kellett volna a Kr.-t, *mint a mi Istenünk amaz örök beszédét*, a ki fölötte állt és áll e múltó világnak s fölibe tud és akar emelni minket is; a 41-dik lapon meg a többi bálványok közt fölemlíthette volna e világot is, p. o. ilyenformán: „vajjon nem bálványotok-e ez a világ, az a természet, a mely pedig midőn most ott kint haldoklik, vonagló ajakkal olyan rémesen suttogja füleitkebe: elmúltok ti is, mert minden test olyan . . . stb.?” A VI. beszédben sok a szentíráti hely (46. l.); inkább kevesebbet idézni, de mindet megmagyarázni (v. ö. 48. 50. 58. 66. 73. stb. lk.). A VII-ben „a Megváltó emberi természete” helyett (53.) közérthetőség kedvéért jobb lett volna Őt mint „az ember Fiát” jellemezni. A VIII-ban milyen szép vezérgondolatul kínálkozott volna ez: a szent asztalnál Istennel engesztelődünk ki, hogyne kellene hát embertársainkkal is, hisz épen erre utasít bennünket az Istenországának kettős törvénye? (Mt. 22, 37. kk.). A IX. beszéd kevesebbet mond, mint a milyen

sokat textusa kívánna. A XI-dik beszédből is kimaradt egy igen lényeges és szép gondolat, p. o. ilyen alakban: e dicsőség mosolygott a bűneikből meggyógyultak hála-könyjeiben . . . (lásd 86. l.). És „az a tükör, a melyben az Isten láthatlan arcza láthatóvá lesz” nem annyira a J. Kr. *tudománya*, mint inkább az *Ő személyisége* (87. l.). A XII-ben a bizonyítás erősségének kedvéért jobb lett volna a feltámadást összekötetésbe hozni az Isten országával, az Isten legfőbb czéljával (l. 105. l. v. ö. Elmélkedéseim 166 s k. lk.). A XV. beszéd nem feledkezett meg egy kicsit a textusról? A XVI. beszéd (143. lapi) fejtegetésénél pedig kár volt ki nem használni az Atya és Fiú közötti viszony megértésére legértékesebb, legklasszikusabb szentíráti helyet: Ján. 5, 19—30-t stb. stb. Nem folytatom tovább; pedig többet is mondhatnék s talán kellene is mondanom. Tudom, hogy szerzőnknek tökéletesen elég ennyi, az olvasóknak meg unalmasan sok.

Ajánlom e becses kötetet mindazon lelkipásztor-társaim figyelmébe és pártfogásába, kik szent hivatásukért *lelkésednek* és katedrájukért *tanulni is tudnak*. Ne engedjük, hogy *Csánki Benjámín* letegye a tollat, mint előtte már annyi sokan, az olvasó közönség szűkeblűsége és szűkmarkusága miatt. Az ifjabb lelkipásztori nemzedék egyik legképebb tagját veszítené el benne így is szegény teológiai irodalmunk . . . Innen, a mi kedves Debreczenünkből Bartók Jenő dr., Csánki B. és Mindszenti Imre csaknem egy időben léptek a közönség elé a magok „*primitiae*“-jökkel, — én bennök egy reményteljes triázt látok! Segítse meg mindhármójokat az Isten! Közelebről pedig Csánki barátomnak azt kívánom, hogy, mint valamely hozzá méltó egyház lelkipásztora, mihamarabb mondhasssa el itt a Nagytemplomban azt a szép *lelkészavatási* beszédet (VI.), melyet bizonyosan azért adott a nyilvánosság elé, hogy csöndesen figyelmeztessen mindnyájunkat, hogy ő már ilyen beszéd tartására is eléggé képes volna! . . .

A kiadónak, *Rácz Miklós* kunhegyesi lelkipásztor úrnak, ki egyszersmind principálisa (bizony mondom, ritka nemeslelkű principálisa!) is szerzőnknek, minden e könyvet már ösmerők és ezután ösmerendők nevében szíves köszönetet mondok. A (Ráday Gedeon grófnak ajánlott) kötet igen díszes s csaknem meglepően ékes külső kiállításáért pedig *Szödi S.* karczagi könyvnyomdáját megdicsérem.

Dicsőfi József.

Dicsőfi József, „Az ezredik ó-év és az ezeregyedik tavasz” cím alatt, a tőle megszokott eszmedús tartalommal 35 nyolczadrétes oldalra terjedő művet adott ki, a mely husz krajczárért kapható Telegdy K. Lajos könyvkereskedésében. A mint a feliratból is látható, az egésznek központi gondolata a millennium fenséges ténye körül mozog, melyet a jeles író avatott tollal oly élénken jelenít meg képzeletünk előtt, hogy szinte látjuk, a mint az ó-év — mely egy ezredév élő koszorújával láttatá meg velünk nemzetünket, — áldástól s édes emlékezéstől kísérve a végtelenbe merül, mialatt a jóságos menyeyi Atya, a bucsuzó ó-év nyomában, reánk deríti „a második ezer év ezer reményt sugárzó hajnalát.” Az első 12 oldalon tehát a múlt 1895. évi december 31-én elmondott évváró imádság olvasható, a melyben az Isten kegyelmének úgy a magán és családi, mint a társadalmi, egyházi, állami és nemzeti életben tapasztalt megszámlálhatatlan áldásaiért tartozó hálát tolmácsolja, az író, ékes nyelven, keresztyéni gyermeki bizodalom hangján, szívből szívhez, hitből hitre. A 13. oldaltól végig a folyó évi május hó 10-én tartott millenniumi

egyházi beszéd szövege van közölve elő- és utó-imádsággal kapcsolatban. Ez imádságokról, alaki és tartalmi tekintetben épen azt mondhatjuk, a mit az ó-év estveliről rövidesen megjegyeztünk, ezzel a hozzáadással, hogy már ezekben, bizonyára a rendkívüli alkalmiság leküzdhetetlen hatásának következménye gyanánt a magyar honfiúi önértzet, még erőteljesebb kifejezésre jut, mint amabban is. A millenniumi beszéd külön címe „Az ezeregyedik tavasz tanulságai.“ Gondolatok füzére az az egész, ama megkapó és páratlanul alkalmi igék alapján, melyek a Jelenések könyve 6. r. 2. versében olvashatók. A szövegértelmezés révén indokolólag alkalmazott vezérlő igék szerint, a részarányos és magas szónoki színvonalon tartott bevezetés után, három részben tárja elő az író a mi ezeregyedik tavaszunk drága tanulságait, melyeket ha megszívlél e sokat szenvedt s mégis boldog nemzet minden egyes tagja s hű leendő élet-hivatása kötelességeinek teljesítésében, a közdolgok és az Isten iránt való szeretetben: akkor bizonyára hős és boldog leendő az új ezer év küzdelmei között is! E szent öhajítás megvalósulásának elősegítése végett terjeszszétek minél szélesebb körben ezt az ünnepi beszédet, mely úgy remek alkalmiságáért, mint maradandó beciséért méltó arra, hogy minden olvasni tudó magyar ember megszerezze, elolvassa és kövesse. A derék szerzőnek üdvözlét és babér!

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

21. A szent-mihályi ev. ref. egyház rövid története.

(Folyt. és vége.)

Lelkészek nevei s rövid életrajza.

Ráskai Mátyás, 1638.

Balácsi Mester István, 1646. Ezen évről van feljegyezve Lampe „Egyháztörténete 420-ik lapján“, hogy a debreczeni egyházmegye követői közt szent-mihályi predikátor Balácsi Mester István is jelen volt a szatmárnémetii híres zsinaton.

Fegyverneki Mátyás, 1651.

Fogarasi Pál, 1659.

Fehértői György, 1660. Hihető, hogy Tisza-Lökről hivatott Szent-Mihályra, 1661-ben ismét visszament Tisza-Lökre, 1664-ben fehértői pap.

Vámospéresi András, ki 1662-ben Debreczenben tartott egyházmegyei gyűlés által dislocatio útján nevezetett ki szent-mihályi lelképásztornak.

Rápóti Pap Mihály, ki is 1669. május 4-én költözik be a török pusztítás miatt nagy nehezen Szent-Mihályra; 1672. év márczius 16-án Dobra ment, honnan 1673. márczius 16-án kelt levélben, Bak Gáspár hadnagy tanácsával együtt, ismét meghívta Szent-Mihályra; de ezen meghívást nem fogadta el, Ujvárosra ment predikátornak.

Hécei János, 1682.

Szentpéteri István, 1693. Ki is innen Lökre, majd Nánásra váltakozva, végre csakugyan itt végezte pályafutását.

Ujvári Zsigmond.

Polgári János.

Bátorkeszi Fekete János, 1724—1737. 26 évig volt hajdu-nánási predikátor, onnan jött Szent-Mihályra 1724-ben. Tépén 1735-ben tartott egyházmegyei gyűlésen a debreczeni traktus esperesének választatott; itt halt meg 1737-ben.

Kabai Tóth János, 1737—1770. Déva-Ványáról hivatott meg s itt 37 évig hivataloskodván, meghalt

70 éves korában 1770. márczius 11-én; az ő idejében kezdődik a legrégebbi anyakönyv 1737. deczember 15-én.

Kabai Tóth András, 1770—1772. Ki Szathmáron, Debreczenben, majd Egyeken hivataloskodván, Szent-Mihályra hozott 1770-ben, két év múlva 1772. ápril 22-én élte 61. évében meghalt; 3 évig volt a debreczeni traktus esperese.

Köveskälli Nagy István, 1772—1829. Született Zalamegye Köveskäll községében, ki 1772. május 12-én Szent-Mihályon kezdte meg papi hivatalát és 1822 július hó 28-án felszázados jubileumát is ép erőben megtartva, papságának 58-ik, életének 90. évében itt végezte földi pályafutását 1829. november 27-én.

Vitéz Efraim, ki is 8 évi itteni segédpapsága után mint rendes lelkész fél évet tölthetett, meghalt 1830. deczember 23-án 39 éves korában. Elődjének és neki a déli temetőkerthben kettős síremléket állít az akkori jegyző Papp Mózes kegyeletes indítványára a hálás nép 1840. május 31-én.

Borsányi Bors János, 1831—1850. Az 1831. év végén kezdte hivatalát és 1849. év július elején felsőbb rendelet által, a forradalombani buzgó részvéte miatt, kénytelen vala elhagyni. Idejében készült a szilárd lelkészi lak és a fitanoda a gróf Dessewffy-család és a szent gyülekezet áldozatkészségén. Meghalt Debreczenben 1880. május 1-én.

Az 1849. év július 3-ikától az 1851. év nyaráig helyettes lelkész volt Bihari Gábor, a mikor:

Zelizi Károly hozott Saápról rendes lelkészül, de csak beköszönő beszédét tarthatta meg, meghalt tifusban 1851. július 2-án. Utánna ismét Bihari Gábor működött mint helyettes lelkész 1852. ápril végéig.

Szalay István, 1852—1859. Szikszórol választatott meg rendes lelkésznek és hivatalát 1853. május 2. napján foglalta el, ki is az 1859. év szeptember végén Szentesre hivatván, ott halt meg 1878. márczius 6. napján.

Tóth Miklós, 1859—1896. Született Hajdu-Nánáson 1827. január 3-án; elemi és középiskolai tanulmányait az 1833. év tavaszától 1842. év őszéig Hajdu-Nánáson eivégezván, az 1847. év őszéig tanult Debreczenben, innen Hajdu-Szoboszlóra ment ki a felső polgári iskola vezetésére, majd az/1849. év tavaszán Hajdu-Nánásra, a gymnasium rektorává hivatott meg; két évi itteni hivataloskodása után a hittanszaki tudományokból magánvizsga által teljes bizonyítványt szerezván, a lelkészi pályára felhatalmaztatott 1851. év július 23-án. Hajdu-Nánáson, B.-M.-Ujvárosra, Madarason és Hajdu-Böszörményben töltött segédlelkészkedése után rendes lelkészül meghivatott és hivatalát elfoglalta Tisza-Lökön 1855. május 6-án. Négy és félévi löki lelkészkedése után választatott Szent-Mihályra s hivatalát az 1859-ik év november 27-én foglalta el. Felszenteltetett az 1860-ik év október 6-ik napján.

Rektorok és preceptorok névsora.

Kereszturi Pál. Dobszai István. Tótfalusi Mihály. Böszörményi János. Zaha György. P. Szepsi Sámuel. Debreczeni István. Sallai Mihály 1735—1738. Jenei Ferencz 1738—1741. Zilai György 1741—1744. Vasvári István 1744—1746. Kocsi János 1746—1749. Ladányi János 1749—1751. Horváth György 1752—1754. Hegyi István 1754—1756. Munkácsi János 1757—1760. Leánytanító lett itt, később tiszakelecsényi pap. Keszi Hajdu András 1760—1762, később t.-löki tanító, majd egy év múlva szent-mihályi jegyző. Molnár Matyas 1862—1765. Szentpéteri Mihály 1765—1767., konyári leánytanító lett ezután. Szekszárdi István 1767—1770., később mint

leánytanító és káplán Madarason. Márkusfalvi József 1770—1771. Bacsó Bálint debreczeni fi 1772—1775., később ér-tarcsai pap lett. Szabó Benedek czeglédi fi 1775—1778., rédei pap lett. Kazinczi János balkányi fi 1778—1781., felső-gelléri pap lett. Sziládi Péter szalk-szt.-mártoni születésű 1781—1783., szalk-szt.-mártoni pap lett. Nánási Ferencz debreczeni fi 1783., egy évig volt és megőrült. Szabó István szikszói fi 1784., egy év mulva hivataláról kényszerítetett elmenni. Dömény István vésztői fi 1785—1787. Pethe Ferencz szt.-mihályi fi 1787—1788. Szilva György öcsödi fi 1788—1790. Kővári Pál pályi fi 1790—1782., pap lett. Mező István debreczeni fi 1792—1795., zerindi pap lett. Szilágyi József battányi fi 1795—1798., sárándi pap lett. Tunyogi László gelei fi 1798—1801., csengeri pap lett. Sólyom Bálint püspök-ladányi fi 1801—1804., tépei pap lett. Ember István debreczeni fi 1804—1807., dancsházi pap lett. Antal János rév-komáromi fi 1807—1810., helybeli jegyző lett. Somosi Mihály h.-böszörményi fi 1810—1813. Bátor István mező-turi fi 1813—1815. Vitéz Efraim 1815—1819., helybeli pap lett. Kazai Péter nyéki fi 1819—1823. Enyedi Péter lévai fi 1823—1826., acsádi pap lett. Soltész Gedeon nyír-bátori fi 1826—1829., nyír-bátori pap lett. Szathmári Károly 1829—1832., orvos lett. Tarczali József 1832—1833., mint nevelő meghalt 1834-ben. Bagdi Sándor szt.-mihályi fi 1823—1836., dobi pap lett. Rázsó Mihály 1836—1839., szalóki pap lett. László Károly kecskeméti fi 1839—1842. Amerikába távozott. Szabó Károly szt.-mihályi fi 1842., öt hét mulva meghalt. Pethő Bálint 1842—1845., csegei pap lett. Csizmadia Gábor diószegi fi 1845—1848., bunya-szekszárdi lelkész lett. Oláh Sándor fehértői fi 1848—1861. Deák Péter debreczeni fi 1851—1854., községi jegyző lett helyben, meghalt 1885. márcz. 28-ikán. Az 1854-ik évben a rektori hivatal állandósított s megválasztott Bihari (Csizmadia) Gábor, 1855—1859-ig működött mint állandósított rektor. Lakatos Károly debreczeni fi, 1859—1860., helybeli leánytanító lett. Mile József zsadányi fi, 1860. őszén. Nagy Imre hódmező-vásárhelyi fi, 1863. tavaszán. Pongor Gyula nánási fi, 1867. Nánási leánytanító lett, ugyanott meghalt 1895-ben. Szücs János hódmező-vásárhelyi fi, 1870. Lakatos Károly 1872—1889., meghalt Szent-Mihályon 1889. szeptember 6-án. Jelenleg működik Mészáros János kis-tamási fi, 1890—1896.

Fi-tanítók.

Ötvös Ferencz 1740. Márkus István 1742. Fodor József 1761. Gyöngyösi Pál 1862. Dömjén József 1763. Dévai István 1776—1782. Bánhorváti István 1783. Berecz Péter 1784. Nagy István 1785. Pető Ferencz 1785—1786. Egri János 1787—1789. Medgyesi György 1790. Káldi Sámuel 1791. Kiss Mihály 1792. Oláh Bálint 1793—1794. Harmat András 1793—1794. Terebes István 1795—1796. Ambruzs József 1797—1798. Pál György 1799—1806. Almási József 1800—1805. Lepsényi József 1804—1807. Kiss István 1806—1807. Takács Bálint. Joczik István 1807. Csizsár György. Orosz József. Tatai Bálint 1808. Harsák Mihály 2 évig. Császár István 1813. Zágonyi József 1813. Bereczki Ferencz 1817—1825. Nagy József 1 évig. Kiss Gábor 2 évig. Aranyos Mihály 1812—1815. Fazekas József 1821—1822. Császár József 1823—1824. Kiss József 1824. Vig Dániel 1825—1834. Zenzi István 1825—1826. Somogyi Kötélverő János 1827—1828. Fodor Mihály 1828—1830. Ornyik Bálint 1830—1835. Dorgai Károly 1834. Kónya József 1835—1837. Bagdi István 1838. Timár Bálint 1836—1838. Katona József 1839—1847. Németh Mihály 1839—1851.

Hegedüs Bertalan 1848. Béres Bálint 1849—1854. Papp Zsigmond 1851. Ornyik Bálint 1855. Szalay Sándor 1855—1858 és 1861—1863. Boros József 1852—1869. Csizsár Sámuel 1858—1866. Fitos Ferencz 1866—1868. Káposztás Pál 1868—1872. Káposztás István 1870—1872. Porkoláb Antal 1872—1877. Szücs Ferencz 1877—1883. Dobó Sándor 1883—86. M. Lakatos Károly 1872—89. Jelenleg fitanítók: Mészáros János 1890-től, Illés Sütő Imre 1872-től, végül Szabó Gábor 1887-től.

Leánytanítók.

Nyiregyházi Sámuel. Dobszai István 1737. Ladányi N. 1753. Munkácsi János 1760—61. Huszti Klós Márton 1765—66. Németi Sámuel 1768—69. Nagy András 1770—76. Pongrácz Pál 1776. Kun Mihály 1775—80. Tótfalusi József. 1780—87. Egri János 1792—1804. Bíró József 1789—99. Bálint Péter 1799—1808. Almási József 1804—13. Csizsár György 2 évig. Székely András. Oláh Bálint 1816—49. Kálmánczhelyi József 1816—17. Jánosi József 1818. Szabó György 1818—23. Nácsa Imre 1823—51. Katona József 1849—60. Német Mihály 1851—1855. Béres Bálint 1855—1858. Szalay Sándor 1858—61. M. Lakatos Károly 1861—72. Porkoláb Imre 1870—72. Káposztás István 1872. Miskolczi Kálmán 1872—74. Fitos Ferencz 1872—89. Kapitány Lajos 1859—94. Jelenleg leánytanítók: Szalay Béla 1889-től, Daróczy Pál 1874-től, Szalay Gyula 1894-től.

Az 1895-ik év végén a ref. hívek száma 2637 fi, 2679 nő, összesen 5319. Született az 1895-ik évben 109 fi, 127 leány, összesen 236. Meghaltak 85 fi, 93 nő, összesen 178. Megeskettetett: 47 pár. Konfirmáltatott 33 fi, 61 leány, összesen 94.

B.-Szentmihály, 1896. február 11-én.

Nyakas Baláss,
év. ref. h. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Királyi kitüntetések.** A millenniumi ünnep alkalmából Ő felsége a király ev. ref. hitfelekezetünk köréből dr. Szász Károly dunamelléki püspöknek a *Lipótrend közép keresztjét*, Szabó János békés-bánati esperesnek és Vámosy Mihály budapesti főgymnasiumi igazgatónak a *Ferencz József rend lovagkeresztjét* adományozta. Ezenkívül Baltik Frigyes, Müller Frigyes ág. hitv. evang. és Ferencz József unitárius püspökök a *II. oszt. vaskorona rendet* nyerték.

— **A debreczeni kollegiumban** az évváró istenitisztelet f. hó 10-én reggel 8 órakor ment végbe. Az egyházkerületi főhatóságot Kiss Áron püspök távollétében és megbízásából Tóth Sámuel egyházker. főjegyző képviselte, a ki a tanácsteremben összegyűlt tanárkarnak őszinte és meleg szavakban mondott köszönetet a lefolyt tanévben is tanúsított buzgalma és kifejtett munkásságáért, kegyeletes szavakkal emlékeztet meg az év folyamán elhalt Buzás Pál, a 40 évi szolgálat után nyugdíjba vonuló Kovács János és a főigazgatóvá kinevezett Géresi Kálmán kartársokról. Sass Béla akad. igazgató tolmácsolta ezután, megszokott ékesszólásával, a tanári kar köszönetét és bizodalját a kerületi főhatóság iránt. Az ezt követő istenitiszteleten dr. Erdős József theol. tanár mondott buzgó imát, a főiskolai énekkar pedig Mácsay Sándor tanár vezetése alatt igen szép sikerrel adta elő „Dicsőség a magasban“ kezdetű éneket Oláh Károlytól, majd „Szent vagy örökké“ cz. dicséretet

Sz. Nagy Károly átiratában. A valóban művészi magaslalon állott énekdarabok és a szép ima hatása alatt felemelő érzések között zárult le e nevezetes esztendő. Az ünnepélyen a tanárkarokon és ifjuságon kívül a főiskola munkás és lelkes barátai közül jelen voltak *Zsigmond Sándor* esperes, *Mitrovics Gyula* lelkész, dr. *Medve Kálmán* és *Márk Endre* ügyvédek. Sajnos, hogy joghallgató ifjuságunk nagy számából alig láthattunk néhányat főiskolánknak e vallásos és kegyeletes ünnepélyén.

— **Dr. Erdős József** theol. tanárunk, kormányképviselői minőségben, a halasi ev. ref. főgymnasiumnál tartandó érettségi vizsgálatához küldetett ki.

— **Indokolatlan érzékenységnek** kellene tekintünk azt, ha a debreczeni ref. főiskolánál legutóbb megejtett tanárválasztás alkalmából a pályázat eredményéről szóló tanárkari jelentésben és ennek alapján a közgyűlési tudósításban kifejezett azon véleményt, mely szerint a pályázat eredménye sem mennyiségileg, sem minőségileg nem megfelelő vagy gyöngye, silány (mondjuk bármikép), valaki a pályázókra nézve sérelmesnek, kiesinylőnek vagy épen megalázónak tartaná. Az eredménynek a tényeken alapuló illetén konstatálása által semmi egyéb nem czéloztatik, sem a tanárkar, sem a tudósító által, mint annak a teljesen jogosult gondolatnak a kifejezése és előtérbe állítása, hogy, t. i. a debreczeni ev. ref. főiskolának egész multjánál, legalább a reformátusság körében erős központi kiemelkedő helyzeténél s jövő nagy hivatásánál fogva is, ezután még inkább, mint eddig, igénye lehetne arra, hogy megüresedett vagy ujonnan felállítandó tanszékei után a tanügyi terén már érdemeket szerzett vagy épen országosan ismert szakfértiakra törekedjenek. És ha valamelyik tanszéknél, épen a természetrajzinál lenne jogosult ez igény vagy óhajlás, a mely az országban gazdaságra nézve csaknem egyedül álló szakmuzeum kezelése nagy feladatával is meg van terhelve. Ismerjük a nehézségeket, a melyek miatt e jogos igények nem érvényesülhetnek; azokra kötelességszerűleg rá is mutattunk. De mindezekből teljességgel nem következik, hogy a pályázóknak oklevelekkel is bizonyított szakképzettségét akár a tanári kar, akár másvalaki kétségbe vonná vagy épen kisebbiteni akarná őket oly tulajdonságok vagy körülmények hiánya miatt, a melyeket talán fiatalabb koruk vagy egyéb, tőlük nem függő okok miatt a maguk előnyére még ez ideig nem biztosíthattak. Szolgáljanak e sorok megnyugtatósúl, sőt jövőre bátorításul azoknak, a kik talán másképp gondolkodtak.

— **Millenniumi gondolat.** Gál Péter sárközi lelkész úr arra kért fel minket: „hogy indítsunk mozgalmat püspökeink, esetleg a magyarhoni püspökök körében arra, hogy a millennium alkalmából tartott iskolai és egyházi ünnepségi imákat és beszédeket, ha az egyetemes egyház körében nem lehetne, itt a magunk, — az öt református vagy a kilencz protestáns egyházkerület szűkebb körében, az 1886-ki Egyetemes Egyházi Tiszti Névtár analogiája szerint gyűjtenék össze és adnák ki. Ez volna — mond a nevezett lelkész úr, — az egyházak részéről az új ezredévnek legmértőbb bevezetése. Ha sikerülne egyházunk ez indítványának a szám és anyagi erő nagy conservatív felekezeteit is megnyerni, bizonyára hatalom, erőforrás lenne ez Emlékkönyv az új ezredév kezében; megtudnók belőle, kikre mely egyháztársadalmi osztályokra lehet számítani nemzetünk örökkévalóságának munkálásában.“ — Ez indítványa, melynek hasonlót már előbb közölt velünk kerületünk egyik ismert lelkésze, de kivihetőségében kételkedve, egyelőre elállott nyilvánosságra hozatalától, megérdemli, hogy rajta gondolkozunk.

TARTALOM-JEGYZÉK: Millenniumi tapasztalatok. B. B. — Tanügyi hírek. r. v. — Közéletünk: A tiszántúli ev. ref. egyházkerület közgyűlése. — Nekrológ. Szigethy Gyula. — Tartalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez: 24. A szent-mihályi ev. ref. egyház rövid története. Nyakas Balázs. — Különfélék.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat tanári állásokra.

A **h.-nánási** ev. ref. hat osztályu gymnasiumban üresedésbe jött *német—magyar nyelvi*, esetleg német—rajzoló mértan, — továbbá *magyar—latin nyelvi*, esetleg latin—történelmi tanári tanszékekre pályázat hirdettetik.

Fizetés: 1200 frt, melyből 200 frt lakbér, az egyház pénztárából évnegyedenként előre fizetve. Ha ev. ref. okleveles pályázók nem lennének, alkalmazást nyerhetnek tanárjelöltek is; ez esetben azonban a fizetés 900 frt, melyből 100 frt lakbérnek tekintetik.

A kívánt oklevéllel bíró egyének egy évi sikeres működés után állandósíttatnak, a midőn az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagjai lennének. Nem okleveles egyén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre választatik, de ha ez idő alatt a kívánt tárgyakból oklevelet szerez és sikeres működést mutat fel, a következő évben mint rendes tanár állandósíttathatik. Végre, ha okleveles, de nem a kiírt szakokból képesített egyén választatnék, az szintén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre alkalmaztatik, fizetése azonban 1200 frt lesz.

A megválasztott egyén állomását f. év augusztus végén, legkésőbb szeptember 1-én elfoglalni köteles, s ha családos 40 frt, ha pedig nőtlen 15 frt költözködési átalányt kap; ez összeget azonban, ha állomásától 3 év letelte előtt bármilyen okból megválk, visszatéríteni tartozik.

A pályázati kérvények keresztlevéllel, esetleges katonai szolgálatukat igazoló irattal, továbbá végzett tanulmányaikat feltüntető okmányokkal, végül orvosi bizonyítványnyal felszerelve *f. évi junius 20-ig* bezárólag az ev. ref. Egyháztanács Elnökségéhez küldendők.

H.-Nánás, 1896. junius 6.

Benkő Lajos,
ev. ref. lelkész-elnök.

1—2

Kállai Imre,
főgondnok.

Pályázat rendes tanári állásra.

A **marosvásárhelyi** ev. ref. főgymnasiumnál üresedésben levő német—magyar nyelvi tanszékre pályázat hirdettetik.

A tanszék évi javadalma egyelőre 1000 frt (évi) fizetés, 200 frt lakaspénz, a mely javadalom successio útján 1200 frtra, természetbeli lakás, vagy 300 frt lakaspénzre fog emelkedni.

Az államsegély megnyerése után a rendes fizetési fokozatok szerint fog előhaladni az ötödéves pótlékokkal együtt.

A megválasztott tanár rendes és kötelezett tagja lesz a felekezeti középisk. tanárok országos nyugdíjintézetének, s a személyét illető összes alap és járulék befizetéseket a collegium meglévő nyugdíjalapja fogja fizetni.

Pályázhatnak ev. ref. vallású, okleveles egyének. Szabályszerűen felszerelt folyamodványaikat *junius hó 25-ig* nyújtsák be a m.-vásárhelyi ev. ref. collegium előjáróságához.

Kolozsvártt, 1896. junius hó 4-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Gerő,
elnök-helyettes.